

REVY 3

EFTERÅR 2026

 Danske Fag-, Forsknings-
og Uddannelsesbiblioteker

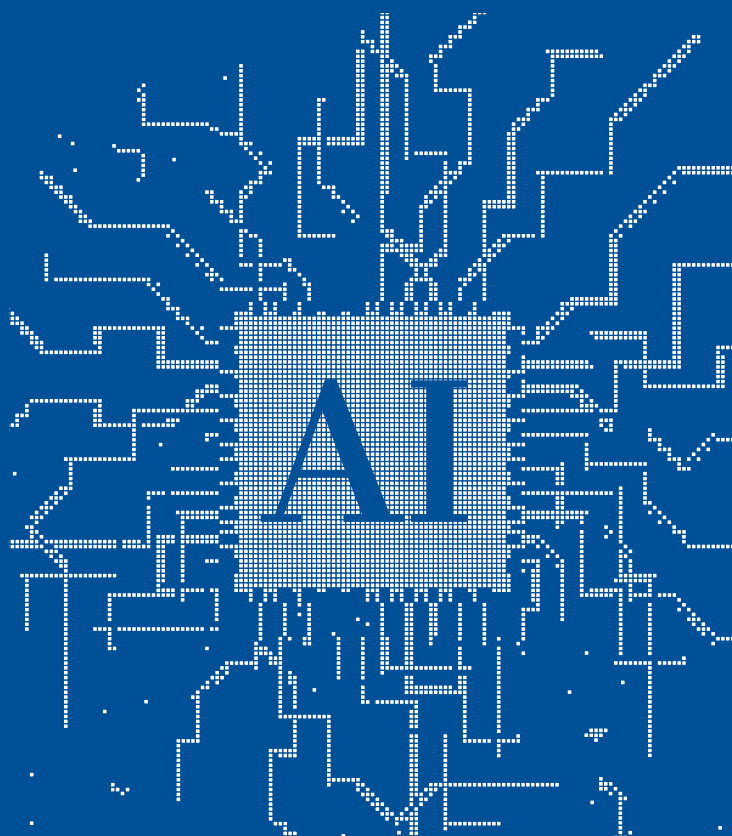
AI

TEMANUMMER

AI er ved at ændre verden.
Vi stiller skarpt på, hvordan AI
ændrer FFU-sektoren

Indhold

- 3 Bestyrelsen tager ordet
- 4 Fra svarmaskine til refleksionspartner
- 9 Mellem nysgerrighed og usikkerhed:
AI-kompetencer og prompting
- 12 Med hjælp fra en god ven
- 17 #biblioteksblik
- 18 Det tveæggede sværd
- 22 Hurtigt, langsomt og AI
- 24 Stafetten

Skribenter i dette nummer

Helle Vejlstrop, Karen Rask Mortensen og Lene Jakobsen, informationsspecialister, UCN Bibliotek

Kenneth Stampe Schrøder, informationsspecialist, VIA Bibliotek, VIA University College

Jeannette Ekstrøm, informationskonsulent, **Maria Ravnkilde Christensen**, informationskonsulent, **Lasse Lyhne Abild**, multimediedarbejder, **Søren Hovmand**, systembibliotekar og **Annette Refn**, chef-konsulent, alle ved DTU Bibliotek

Ida Lunde Jørgensen, informationsspecialist, ph.d., Det Kgl. Bibliotek, Arts Emdrup, Frederiksberg og Nørre Campus-sektion

Michael Christian Andersen og Muhamed Fajkovic, informationsspecialister, Københavns Universitetsbibliotek, Det Kgl. Bibliotek

Redaktion

Hans Henrik Rasmussen, redaktør, REVY, hhr@dfdf.dk

Annette Refn, DTU Bibliotek, anre@dtu.dk

Kerstin Weisdorf, VIA Bibliotek, VIA University College, kwei@via.dk

Katrine Funding Højgaard, Københavns Professionshøjskole, kafh@kp.dk

Vibeke Marie Lei, Professionshøjskolen Absalon, vml@pha.dk

Sille Julie Jøhnk Abildgaard, Roskilde Universitetsbibliotek, Det Kgl. Bibliotek, sja@ruc.dk

Kommende udgivelser og afleveringsfrister

REVY 4, vinter 2026

Udkommer 1. december, afleveringsfrist 5. november.

REVY 1, forår 2027

Udkommer 1. marts, afleveringsfrist 5. februar.

Vil du skrive for REVY? Så tøv ikke med at kontakte redaktør Hans Henrik Rasmussen. Vi er interesserede i alt fra færdige artikler til tips om gode historier eller spændende forskning.

Ved spørgsmål om medlemskab, levering m.v. kontakt sekretariatsleder Tina Taanquist på sekretariat@dfdf.dk.

Oplag: 720

Årgang: 49

ISSN: 1904-1969

ISSN (online): 1904-1977

Tryk: Strandbygaard Trykkeri

Grafisk design: Omløb

AI kan svare – kan vi tænke?

I nyhederne kredser debatten om kunstig intelligens nu om et nyt spørgsmål: Hvilke jobs overtages af AI? Spørgsmålet fylder hos unge, der skal vælge uddannelse, og nogle fravælger bestemte retninger, fordi de frygter, at teknologien vil overtage professionen.

Bekymringen er forståelig, men måske er spørgsmålet formuleret forkert. Måske taler vi for meget om, hvad teknologien kan overtage, og for lidt om, hvilke menneskelige kompetencer samfundet får brug for, når AI bliver en naturlig del af hverdagen.

Danmarks intellektuelle beredskab

Danmark investerer pt. massivt i forsvar, sikkerhed og robusthed. Det er måske nødvendigt i en urolig tid. Men et robust samfund bygges ikke kun med kampfly, cybersikkerhed og forsyningskæder. Det bygges også med borgere, der kan orientere sig i information, vurdere kilder og træffe beslutninger på et oplyst grundlag. Et demokrati har også brug for et intellektuelt beredskab.

For hvad sker der, når borgerne ikke længere kan skelne mellem dokumenteret viden, holdninger, manipulation og AI-genereret indhold? Når evnen til at stille kritiske spørgsmål svækkes, samtidig med at svarene bliver hurtigere og mere overbevisende? I en tid, hvor AI kan give velformulerede svar på få sekunder, bliver kritisk tænkning ikke mindre vigtig. Den bliver en forudsætning for et oplyst demokrati.

Biblioteker sikrer fri og lige adgang til viden. De hjælper borgere, studerende og forskere med at finde, forstå og vurdere information. I en tid, hvor AI gør det lettere end nogensinde at få svar, bliver evnen til at stille spørgsmål, vurdere kilder og forstå sammenhænge stadig vigtigere. Derfor er bibliotekernes og bibliotekarernes kompetencer centrale for oplysning, kritisk tænkning og demokratisk deltagelse.

Bibliotekarisk faglighed

Spørgsmålet: 'Kan AI ikke bare erstatte bibliotekarer?' bygger på en snæver forståelse af professionen. Bibliotekarisk faglighed handler ikke først og fremmest om bøger på hylder, men om viden, adgang, struktur, kvalitet og formidling.

Det kræver faglighed at gennemskue, hvordan information bliver skabt, organiseret, søgt frem og præsenteret. Det kræver kompetencer at vurdere kilder, forstå databaser, arbejde med metadata, formidle komplekst stof og hjælpe mennesker med at stille bedre spørgsmål.

I en verden hvor information ikke er en mangelvare, men hvor kvalitet og troværdighed er svære at bestemme, kræver det dømmekraft at navigere.

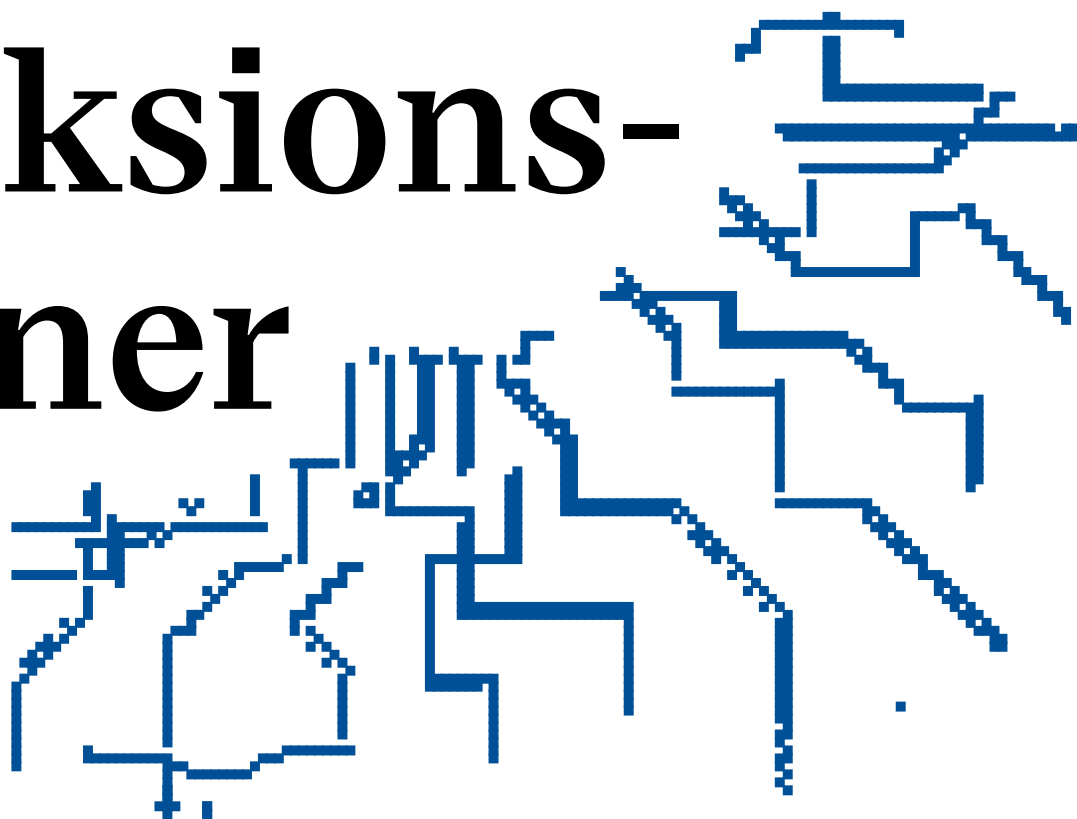
Derfor er det ikke nok at spørge, om AI kan finde information eller ej. Det afgørende spørgsmål er, hvem der kan vurdere informationens kvalitet, kontekst og konsekvenser?

AI kan ikke tage ansvar for, om dens svar er sandt, relevant eller demokratisk forsvarligt. Den kan ikke stå alene og sikre oplysning, tilid og kritisk samtale. Paradokset er, at jo mere teknologi vi får, desto større bliver behovet for mennesker, der kan vurdere teknologiens resultater!

Derfor bør debatten om fremtidens arbejdsmarked ikke kun handle om, hvilke jobs AI kan overtage, men om, hvilke kompetencer der bliver uundværlige, når AI er overalt. Hvis fremtidens demokrati skal være robust, kræver det mere end adgang til svar. Det kræver mennesker, der kan stille spørgsmål, vurdere information og sætte viden i kontekst. Det er kompetencer, som bibliotekarer arbejder med hver dag.

Biblioteker og bibliotekarer er derfor ikke en luksus i AI-alderen. De er en del af det beredskab, der skal sikre, at vi – borgere i et demokratisk samfund – hver især fortsat kan tænke selv, og at samfundet fortsat kan stille de rigtige spørgsmål.

Fra svar-maskine til refleksions-partner

Hvordan ser en chatbot ud, hvis den ikke skal give hurtige svar, men i stedet fungere som en bibliotekarisk vejleder? Det spørgsmål var udgangspunktet for en afprøvning på UCN Bibliotek i foråret 2026, hvor vi i samarbejde med UCN Kommunikation & Studieliv udviklede og testede en prototype på en AI-baseret søgevejleder for studerende

□ **Helle Vejlstrup**, informationsspecialist, **Karen Rask Mortensen**, informations-specialist, og **Lene Jakobsen**, informations-specialist, alle ved UCN Bibliotek

Fra bibliotekets side vil vi gerne undersøge, hvordan vi kan bruge generativ AI til at styrke de studerendes informationskompetence frem for at udhule den. Ambitionen er at skabe

en AI-assistent, der understøtter den studerendes refleksion og hjælper med at opbygge en systematisk søgestrategi.

Afprøvningen fungerede samtidig som en case for platformen Learnwise, som UCN har haft i test.

Chatbotten, som de studerende gav navnet BiblioteKAREN, skal guide brugeren gennem en trinvis proces med fokus på:

- afgrænsning af emne
- formulering af søgeord
- udvikling af søgestreng
- valg af relevante databaser
- overblik og refleksion over valg og fravalg i søgeprocessen

Chatbotten er bygget op om et fast samtaleflow med en ret præcis bagvedliggende masterprompt, der er udarbejdet med inspiration fra Mollick & Mollick (2023). Det er vigtigt for os, at chatbotten har et mere transparent

Empowerment

Empowerment

Bloksøgningsstruktur

Blok 1: Målgruppe

Søgeord (OR-logik): (overvægt* OR obesity OR overweight* OR inaktiv* OR "physical inactivity" OR "sedentary behavior")

Blok 2: Interventioner & Metoder

Søgeord (OR-logik): (intervention* OR "health coaching" OR "motivational interview*" OR "motiverings* samtale" OR "borgercentreret" OR "person-centered" OR "patient-centered" OR "livsstilsint

Blok 4: Teorier & Begreber

Søgeord (OR-logik): (adfærdsskift* OR "behavior change" OR "self-determination" OR selvdetermination* OR motivation* OR empowerment OR "borgercenter*" OR "person-center*")

Søgekombination:

(Blok 1) AND (Blok 2) AND (Blok 4)

Eksempel på søgestreng:

```
(overvægt* OR obesity OR overweight* OR inaktiv* OR "physical inactivity")
AND
(intervention* OR "health coaching" OR "motivational interview*" OR "motiverings* samtale" OR "borgercentreret" OR "person-centered")
AND
(adfærdsskift* OR "behavior change" OR "self-determination" OR motivation* OR empowerment)
```

Anbefalede databaser (UCN Bibliotek)

Database	Begrundelse
CINAHL Ultimate	Sundhedsfaglig database med fokus på sygepleje og sundhedsfremme. Dækker interventioner, patient-centrerede tilgange og motivering.
APA PsycInfo	Dækker psykologi og adfærdsfag. Vigtig for motivation, adfærdsskift og selvdetermination-teori.
PubMed/MEDLINE	Sundhedsfaglig database inden for biomedicin. Kliniske studier og interventionsforskning.
PEDro	Fysioterapibase. God til evidens-baserede interventioner om fysisk aktivitet.
SveMed+	Nordisk sundhedsfaglig database. Dækker skandinavisk forskning inden for sundhedsfremme.

Næste trin — Søgning i praksis

Nu er du klar til at påbegynde din søgning!

Gode tips:

1. **Start med én database** (fx CINAHL Ultimate) og test din søgestreng
2. **Noter resultater** — hvor mange resultater fik du? Var de relevante?
3. **Juster søgeordet** hvis du får for mange eller for få resultater
4. **Dokumenter din proces** med antallet af resultater i hver database — det bidrager til at vise dine søgninger er systematiske

Hvis du har brug for hjælp med at justere søgeordene, have spørgsmål til hvordan du bruger databaserne, eller ønsker at diskutere dine resultater, er jeg altid her til at guide dig! 📖

Held og lykke med søgningen! 🍀

↑ Chatbotten er her nået til punkt 5 og 6 i samtaleflowet (skærm-billede fra Learnwise).

og kvalitetssikret datagrundlag end gængse, kommercielle sprogmodeller, og derfor har den adgang til alt indhold fra UCN Biblioteks hjemmeside ucnbib.dk samt interne vejledninger og indhold i bibliotekets læringsunivers i Mit UCN i Teams.

Vi er optaget af at undersøge, om chatbotten formår at fastholde rollen som vejleder uden at overtage opgaven fra den studerende. Den skal stille opfølgende spørgsmål, sikre progression i samtalen, men samtidig afholde sig fra at foreslå konkrete kilder eller tilbyde færdige løsninger for tidligt i processen. Vi vil

gerne arbejde aktivt med at tage tempoet ud af informationssøgningsprocessen og skabe rum til den studerendes egen refleksion over emneafgrænsning og vidensbehov.

Brugertests med studerende

Prototypen er testet på syv studerende fra henholdsvis fysioterapeutuddannelsen og læreruddannelsen. Brugertestene er gennemført via Teams, hvor de studerende delte skærm og tænkte højt undervejs. De studerende kom fra

AS

Jeg har fundet bogen "Vidensbaseret matematikundervisning 3" af Adrian Rau Bull og Torben Blankholm. tænker du den kan være relevant for mit matematikperspektiv i forhold til repræsentationsformerne

Workflow triggered: Default Behavior ↓

Thought

Godt arbejde, at du allerede har fundet en bog! 🎉

Men her skal jeg være helt klar: **Jeg kan ikke sige, om en specifik bog er relevant for dig.** Det skal du selv afgøre — det handler nemlig om at udvikle din kritiske vurdering af kilder.

I stedet kan jeg stille dig nogle spørgsmål, som kan hjælpe dig til at evaluere bogen selv:

1. **Dækker bogens titel eller indholdsfortegnelse** ordene "repræsentationsformer" eller noget, der ligner? (Fx "enaktiv", "ikonisk", "symbolsk"?)
2. **Passer bogen ind i en af dine søgeblokke?**
 - Blok 1: Teori og begreber? (fx Bruner, repræsentationsformer?)
 - Blok 2: Metoder og teknikker? (fx feedback, differentiering?)
 - Blok 3: Kontekst? (fx inkluderende undervisning?)
3. **Håber du konkret at lære noget om repræsentationsformer fra bogen?** Eller handler den mest om andet?
4. **Er der forfattere eller teorier nævnt i bogen,** som du genkender fra dine søgeord? (Fx Bruner eller andre?)

Når du har svaret på disse spørgsmål, kan du selv vurdere, om bogen passer til dit behov! 🎉

Det vigtige er, at du kan begrunde, hvorfor du bruger den — ikke at jeg siger ja eller nej.

Hvad er dit første indtryk? 🤖

← Chatbotten fastholder den studerende i selv at reflektere og relevansvurdere kilden (skærm-billede fra Learnwise).

både 2., 5. og 6. semester og havde derfor forskellige forudsætninger for litteratursøgning.

Testene blev kombineret med spørgeske-maundersøgelser og observationsnoter.

Overordnet viser 'tænke-højt'-testen, at de studerende oplever chatbotten som fagligt troværdig og anderledes end traditionelle AI-chatbots:

"Jeg synes, det er dejligt, at chatbotten virker meget transparent. Hvis man øver sig i at søge med denne chatbot, så tror jeg, den vil være meget mere fordelagtig at anvende end andre AI. Jeg synes, det var interessant den måde, den ville hjælpe med at lave bloksøgning, og med mere erfaring så tror jeg på, at man kan lave virkelig gode søgninger," sagde en af de studerende.

Flere testpersoner fremhæver den reflek-sive proces som en styrke. De vurderer især

chatbotten positivt på evnen til at understøtte udvikling af faglige søgeord:

"Det fungerede godt med stikord, og processen i at reflektere over det, man spørger chatbotten om (...) selve processen og de spørgsmål, den gav tilbage, hjalp med at reflektere over det, man spørger den om, samt overvejelser i forhold til hvad der er relevant for opgaven, og hvilken viden man mangler."

Fastholdelsen af struktur og progression er et vigtigt punkt i evalueringen. Flere studerende giver udtryk for, at chatbotten fungerer mindre som en traditionel svarmaskine og mere som en faglig sparringspartner:

"Ligesom jeg forsøgte at 'prime'/programmere botten til noget specifikt, ville chatbotten også have mig til at reflektere over min metode i forhold til det. En gensidig udveksling af idéer nærmest."

“ En chatbot kan understøtte informationskompetence, refleksion og metodisk tænkning, men det kræver et meget bevidst design

Samtidig afslører vores brugertests et centralt dilemma: Hvor langsom må en refleksiv proces være, før brugeren mister tålmodigheden?

Langsomhed som kvalitet og barriere

Et gennemgående kritikpunkt er, at chatboten indimellem kommer med meget lange svar og stiller flere refleksionsspørgsmål på én gang.

I andre tilfælde gentager chatbotten sig selv, hvilket virker uoverskueligt og udfordrer oplevelsen af progression. Flere studerende efterspørger kortere og mere præcise svar, så de lettere kan følge med og bevare overblikket.

Derudover efterlyser en studerende, at chatbotten i højere grad spørger ind til materialetyper, sprog og andre grundlæggende afgrænsninger allerede tidligt i processen.

”Lang proces i forhold til at komme frem til søgningen.”

”Chatbotten virker ret bestemt i sin spørgsmål, hvilket har en positiv betydning for *outcome*, men kan være lidt besværlig at prompte, mens man er i gang med sin søgning. Virker til, at man skal have en vis faglighed for at lave en søgning gennem chatbotten. Hvis for eksempel man laver en søgning på noget, som man ikke ved noget om, så ved jeg ikke, hvor den er.”

Her er dilemmaet tydeligt. Når chatbotten insisterer på modspørgsmål og afklaring frem for hurtig fremdrift i dialogen, bliver nogle studerende utålmodige. Men netop denne modstand opleves også som en værdifuld proces:

”Der er mange refleksioner på en gang, og det kan godt virke uoverskueligt til at starte

med, men i løbet af processen gav det bedre mening. Men det tager tid, og man skal sætte tid af til at kunne gå i dybden med det, så man får det bedst mulige output. Tænker, det er en god proces i en gruppeopgave, men fungerer også fint til at have en kommunikation bare alene.”

Det peger på, at de studerende ikke nødvendigvis ønsker eller forventer, at AI behøver fungere som genvej. Den kan også bruges til at understøtte langsommere arbejdsformer med mere refleksion og fordybelse. Her kan vi som bibliotek hjælpe med en rammesætning og et design, der understøtter dette.

Troværdighed og transparens

De studerende navigerer hjemmefant og intuitivt med en chatbot. Flere giver udtryk for, at de ikke tilskriver AI'er som ChatGPT nogen høj akademisk troværdighed, men nogle fremhæver spontant bibliotekAREN som mere troværdig og transparent end andre AI'er. Denne chatbot forsøger ikke at levere autoritative svar, er tydelig i sin rolle og arbejder inden for et afgrænset fagligt område.

I dialogen med chatbotten kommer de studerendes egen fag-faglighed også i spil: Fysioterapeutstuderende er stærke til at give feedback på blandt andet dens systematik i forhold til bloksøgninger med booleske operatorer AND/OR/NOT samt valg af søgeord og databaser. Lærerstuderende reflekterer ikke kun over selve litteratursøgningen, men også over de læringsunderstøttende greb, chatbotten anvender for at hjælpe dem gennem processen.

Formidling til mennesker vs. formidling til AI-værktøjer

De eksisterende tekster på bibliotekets hjemmeside er ikke skrevet med AI-assistenter som målgruppe, men formuleringer og struktur på ucnbib.dk påvirker, hvilke databaser chatbotten anbefaler den studerende at søge i som førstevalg.

Det peger på et nyt opmærksomhedspunkt for vores formidling: Hvis AI-assistenter i stigende grad skal navigere i og formidle bibliotekets ressourcer, bliver spørgsmålet ikke kun, hvordan vi skriver til mennesker, men også hvordan vi skriver til AI-værktøjer.

Hvad lærte vi?

Afprøvningen viser først og fremmest, at generativ AI godt kan bruges på andre måder end som hurtig svargenerator. En chatbot kan understøtte informationskompetence, refleksion og metodisk tænkning, men det kræver et meget bevidst design. Der skal være balance mellem struktur og flow. Hvis dialogen bliver for rigid eller for lang, risikerer vi at miste brugeren. Hvis vi derimod optimerer for meget mod hurtighed og effektivitet, risikerer vi at miste den grundighed og refleksion, som bibliotekarisk vejledning bygger på – og som de studerende i vores test giver udtryk for, at de sætter pris på.

I brugertesten er der en overvægt af fysioterapeutstuderende, og når det kommer til systematisk litteratursøgning i internationale databaser, er de deep divers (Heinström, 2003). De gør gerne en stor indsats for at finde artikler af høj kvalitet. Det betyder også, at vi har lært mest om chatbottens affordance (Laursen et al., 2024) i forhold til deep divers-studerende.

Det åbner for nye spørgsmål: Kan vi udvikle interaktionsdesignet, så chatbotten også kan stilladsere andre typer studerende som for eksempel fast surfers og broad scanners (Heinström, 2003), der ikke er så grundige eller rutinerede i at bruge tid og energi på søgeprocessen?

Og kan vi som bibliotek bruge teknologien til at styrke relationen til studerende og inkludere ikkebiblioteksvante studerende?

Hvad drømmer vi om?

Vores forsøg er gennemført som led i en afprøvning af værktøjet Learnwise, som UCN har testet i foråret. I skrivende stund ser det ud til, at UCN vælger at gå videre med det værktøj, og ellers kunne vi arbejde videre med

en eller flere fælles masterprompts i Copilot og dele dem med de studerende.

Den nuværende prototype fungerer som tidligere nævnt bedst, når den stilladsere *deep divers*. Den er udviklet med fokus på systematisk bloksøgning i internationale videnskabelige artikelbaser, hvilket fylder en del på nogle uddannelser og semestre, men det gælder langt fra alle. Hvis chatbotten skal bruges i en bredere sammenhæng, skal vi tilpasse eller opdele den, så den også tilgodeser mere enkle søgescenarier samt søgning efter fysiske bøger, danske kilder og andre typer materiale.

En chatbot kan ikke stå alene eller erstatte bibliotekets vejledning, men vi vurderer, at den kan blive et værdifuldt supplement til vores eksisterende undervisnings- og vejlednings-tilbud. Vi vil gerne videreudvikle chatbotten, så den undervejs i processen peger den studerende direkte hen til relevante videovejledninger, tutorials med mere fra biblioteket. Måske kan vores mange forskellige guides og vejledninger bindes sammen i et eller flere samtalebaserede forløb, så vi skaber en oplevelse af større sammenhæng og overblik for brugerne.

Referencer

- Heinström, J. (2003). Fast surfers, broad scanners and deep divers as users of information technology - Relating information preferences to personality traits. *Proceedings of the American Society for Information Science and Technology*, 40(1), 247–254. <https://doi.org/10.1002/meet.1450400131>
- Laursen, L. N., Jensen, O. B., & Löchtfeld, M. (2024). *Affordance*. Aalborg University Open Publishing. https://vbn.aau.dk/ws/portalfiles/portal/799142831/Affordance_ONLINE.pdf
- Mollick, E., & Mollick, L. (2023). *Assigning AI: Seven Approaches for Students, with Prompts*. Cornell University Library, arXiv.org. <https://doi.org/10.48550/arXiv.2306.10052>

Mellem nysgerrighed og usikkerhed: AI-kompetencer og prompting

De studerende bruger AI flittigt, men de forholder sig ikke kritisk til den information, de finder. Behovet for at arbejde systematisk med AI literacy er derfor presserende, og det er en opgave, der naturligt ligger til informationspecialister og bibliotekarer

□ **Kenneth Stampe Schrøder**, informations-specialist, VIA Bibliotek, VIA University College

diskrepans mellem studerendes selvopfattede digitale kompetencer og deres reelle evne til kritisk informationsvurdering. Studerende kan lægge en strategi, men fører den sjældent ud i livet. De faktatjekker sjældent og forholder sig ikke kritisk til den information, de finder – uanset om den kommer fra Google, en videnskabelig database eller en sprogmodel. Hastighedens logik vinder: Det vigtigste er, at det går hurtigt og er nemt.

Det er præcis her, at bibliotekarer og undervisere har en rolle at spille.

En række undersøgelser peger på, at AI-værktøjer som ChatGPT er blevet en integreret del af mange studerendes studiepraksis. Dette blev fint illustreret, da jeg i marts 2026 stod foran et hold førsteårsstuderende på Socialrådgiveruddannelsen og stillede spørgsmålet: "Hvor mange af jer har brugt AI?" Hænderne fløj op. Det interessante kom, da jeg spurgte til, *hvordan* de brugte det – og om de vidste, hvad de egentlig måtte. Tavsheden talte sit tydelige sprog.

Og det er en erfaring, der gentager sig: De studerende er usikre på, hvad der er tilladt, og hvad der ikke er. De ved, at AI eksisterer. De bruger det. Men reglerne, grænserne og den kritiske stillingtagen er fraværende. Mange bruger generativ AI ganske ukritisk, selv om de i teorien godt ved, at man ikke bare kan stole på det, teknologien producerer.

Denne dobbelthed – viden uden praksis – er velkendt. En undersøgelse fra Tænkertanken Fremtidens Biblioteker¹ viser en stor

Hvad er AI – egentlig?

En central del af undervisningen handlede om at skabe en grundlæggende forståelse for, hvad generativ AI faktisk er – og hvad det ikke er. ChatGPT er ikke en søgemaskine. Det er en stor sprogmodel (LLM – Large Language Model), der bygger på en matematisk model, som med høj sandsynlighed gætter det næste ord i en sætning. Systemet er trænet på enorme mængder data fra internettet, uden direkte henvisninger eller referencer. Det er en avanceret sandsynlighedsmaskine – en slags stokastisk papegøje, der kan kopiere menneskelig kommunikation overbevisende, men som ikke 'ved' noget i traditionel forstand.

Den pointe er afgørende, fordi den rammer noget fundamentalt ved professionsuddannelserne: Socialrådgivning handler om dokumentation, lovgrundlag, etiske vurderinger og kompleks sagsbehandling. Her er det ikke nok at få et svar, der *lyder* rigtigt. Det skal *være* rig-

tigt og kunne begrundes. Et eksempel fra undervisningen var kommuner, der brugte Google Translate i sager om tvangsfjernelser med alvorlige konsekvenser til følge. Analogien til ukritisk brug af AI skriver sig selv: Teknologi kan lette arbejdet, men erstatter ikke faglig dømmekraft.

Den forsvundne læringsmodstand

AI leverer svarene hurtigt, men netop hastigheden rummer en pædagogisk faldgrube.

Jeppé Klitgaard Stricker og Victoria Livingstone beskriver i en artikel for UNE-SCO², hvordan generativ AI fjerner den kognitive friktion, der er central i dybdelæring. De illustrerer pointen med en studerende, der brugte en hel måned på at forfine sit forskningsspørgsmål – en proces, der krævede kildesøgning, kritisk evaluering og konstant revidering. Med et AI-værktøj ville hun have fået et svar inden for minutter, men ville hun have opnået den samme forståelse?

Stricker og Livingstone argumenterer for, at dårligt stillede spørgsmål ofte er mere værdifulde end gode – for det er i kampen med det uklare spørgsmål, at reel læring finder sted. AI er optimeret til at give præcise svar på præcise spørgsmål. Det belønner instrumentel klarhed frem for dybde, og dermed risikerer studerende gradvist at lære sig selv at stille de spørgsmål, som maskinen er god til at besvare – og holde op med at stille de spørgsmål, der ikke giver hurtigt svar.

Denne bekymring rækker ud over lærings-teknik og ind i uddannelsernes dannelsesopgave. Pædagogisk filosof Niels Jacob Pasgaard argumenterer i en artikel i Altinget Forskning³ tilsvarende for, at uddannelserne må værne om de 'bøvlede' processer med fordybelse, modstand og selvstændig tænkning, fordi det netop er gennem disse processer, at studerende udvikler dømmekraft og evnen til at tænke selvstændigt i mødet med teknologi. Og det er en pointe, der resonnerer stærkt med erfaringerne fra undervisningen på Socialrådgiveruddannelsen. Generativ AI kan sagtens understøtte læring – men kun hvis den bruges bevidst, og kun hvis de studerende stadig trænes i at navigere i det uafklarede og fagligt krævende.

Prompting som kompetence

Spørgsmålet er derfor ikke, om de studerende må bruge AI – det gør de allerede. Spørgsmålet er, om de gør det reflekteret.

Det er her, prompting kommer ind som en reel kompetence. En prompt er den tekstbesked, man sender til en sprogmodel. En sprog-

model er som en 'blind ekspert': Den ved ikke, hvad den skal være ekspert i, før du fortæller den det. Jo mere kontekst, du giver – hvem du er, hvad du arbejder med, hvad du vil have ud af samtalen – desto bedre og mere præcist bliver outputtet.

En god prompt indeholder typisk en rolle ('Du er en erfaren socialrådgiver...'), en præcis instruks, et ønsket format og gerne trin-for-trin instrukser, der guider modellen gennem samtaleudviklingen – en teknik kaldet *chain of thought*.

I undervisningen arbejdede vi konkret med scenarie-prompts tilpasset professionen. Et eksempel var en øvelse i den motive-rende samtale, hvor AI spiller rollen som en demotiveret klient, og den studerende øver sig som fagperson. Efter et antal interaktioner afslutter modellen med faglig feedback. Et andet scenarie satte de studerende på pædagoguddannelsen som kommende pædagoger over for en frustreret forælder – træning i konflikthåndtering i trygge, kontrollerbare rammer, inden det sker i praksis.

Denne type øvelser viser en central pointe: AI er ikke kun et produktionsværktøj, der skriver tekst for en. Det kan fungere som en 'læringspartner', der tilbyder modstand, dilemmaer og refleksion – og dermed genskabe noget af den friktion, som teknologien ellers er med til at fjerne.

Uddannelserne må værne om de 'bøvlede' processer med fordybelse, modstand og selvstændig tænkning

Bibliotekarens rolle i en ny tid

Erfaringen fra undervisningsdagen bekræfter et billede, der tegner sig tydeligt i feltet: Ifølge en anden undersøgelse fra Tænketaanken Fremtidens Biblioteker⁴ er behovet for at arbejde systematisk med AI literacy presserende, og det er en opgave, der naturligt ligger til informationsspecialister og bibliotekarer – i samspil med undervisere på professionsuddannelserne og universiteterne.

“ De studerende er usikre på, hvad der er tilladt, og hvad der ikke er

Bibliotekarere møder de samme udfordringer som de studerende: AI-drevne søgeværktøjer kan accelerere litteratursøgning og afdekke bredere litteratur, men teknologien producerer også det, som i faglitteraturen beskrives som 'hallucinationer' – fagligt klingende, men opdigtede referencer og fakta. Det stiller krav om, at bibliotekarere ikke blot er gatekeepere for trykte og digitale ressourcer, men også vejledere i AI literacy: evnen til kritisk at forstå, anvende og vurdere AI-genereret indhold.

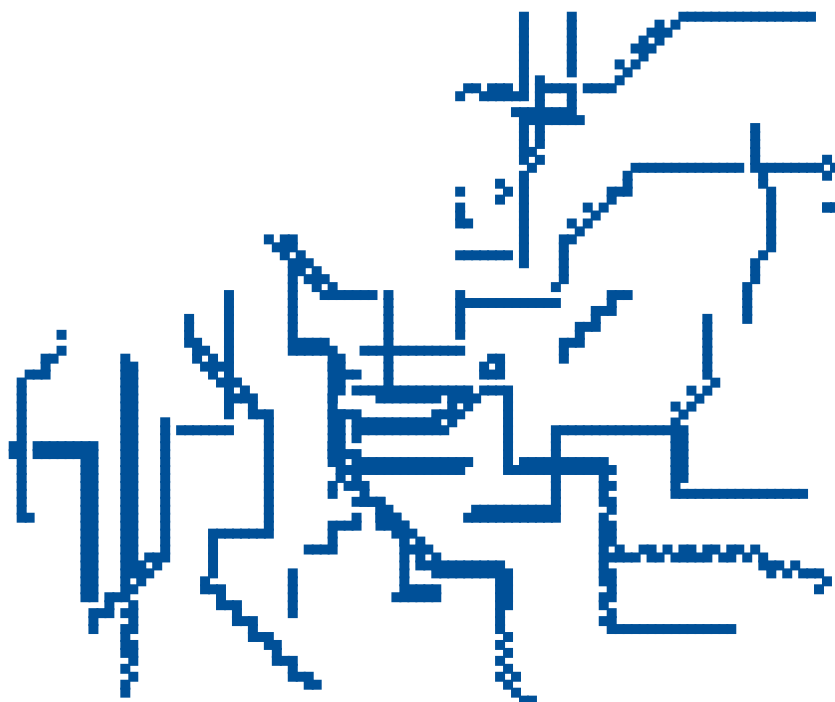
Et centralt redskab i den undervisning er en simpel beslutningsramme: Er det vigtigt at få et faktuel rigtigt svar? Har man fagligheden til at kvalitetssikre outputtet? Kun hvis man kan svare ja til begge spørgsmål, giver det mening at bruge sprogmodellen til faktuelle spørgsmål – og selv da med kildekritik. Det er ikke et argument imod AI. Det er et argument for, at AI-brug kræver faglig ballast. Og det er præcis den faglige ballast, som uddannelserne og bibliotekerne er sat i verden for at give.

De studerende er der. De bruger AI allerede. Spørgsmålet er, om de gør det reflekteret, kildekritisk og med faglig forankring – eller om de blot lader papegøjen tale. Det er vores opgave at sikre det første.

Slutnoter

- 1) Tænketanken Fremtidens Biblioteker. (2025a). *Unges informationskompetencer – i en tid med AI*. https://taenketanken.mm.dk/wp-content/uploads/2025/01/Rapport_Unges-informationskompetencer.pdf
- 2) Stricker, J. K., & Livingstone, V. (2025). The disappearance of the unclear question. Unesco: <https://www.unesco.org/en/articles/disappearance-unclear-question>
- 3) Pasgaard, N. J. (2026). Universiteterne skal forsvare dannelsens bøvlede, analoge processer. Altinget Forskning. <https://www.altinget.dk/forskning/artikel/universiteterne-skal-forsvare-dannelsens-boevlede-analoge-processer>
- 4) Tænketanken Fremtidens Biblioteker. (2025b). *Informationskompetencer til en ny tid: Viden, anbefalinger og greb til undervisning af elever og studerende i informationskompetencer*. <https://www.fremtidensbiblioteker.dk/uploads/UPHJ49XL/Informationskompetencertilennytid.pdf>

* Kenneth Stampe Schrøder er informationsspecialist ved VIA University College og underviser blandt andet i AI literacy, prompting og informationskompetencer på tværs af professionsuddannelserne. Kontakt kss@via.dk

Med hjælp fra en god ven

← Indgangspartiet til DTU Bibliotek. Foto: Claus Frantzen, DTU Bibliotek

I undervisning, i informationssøgning, i DTU Findit og i DTU Media Lab – vi ser på fire steder, hvor AI gør en forskel på DTU Bibliotek

□ **Jeannette Ekstrøm**, informationskonsulent, **Maria Ravnkilde Christensen**, informationskonsulent, **Lasse Lyhne Abild**, multimediedarbejder, **Søren Hovmand**, systembibliotekar, og **Annette Refn**, chefkonsulent, alle ved DTU Bibliotek

Mængden af AI-værktøjer er støt stigende – også på bibliotekernes område. På DTU Bibliotek er vi enige om, at vi selv skal være i stand

til både at anvende og at undervise og vejlede i brugen af de mange nye AI-værktøjer. Vi må simpelthen være på forkant for at følge med de studerende og forskerne på universitetet.

Mange af os bruger således AI til småopgaver i hverdagen. Vi har alle adgang til den simple udgave af Copilot som en del af Office-pakken, der er tilbud om udvidet adgang for kolleger med det behov, ligesom alle ansatte på DTU Bibliotek har haft mulighed for at deltage i en halvdags workshop om Copilot, som er med til at danne et fælles afsæt.

DTU har desuden et generelt fokus på AI, og biblioteket bidrager til et samarbejde på tværs af universitetet, hvor der arbejdes med retningslinjer med fokus på både anvendelse

og faldgruber. Og ikke at forglemme: Vi er en del af et universitet, der uddanner ingeniører med speciale i AI.

Her er fire nedslag, der viser, hvordan vi på DTU Bibliotek anvender AI i hverdagen.

1. Erfaringer fra bibliotekets undervisning

På DTU Bibliotek så vi tidligt et betydeligt potentiale i at integrere generativ AI (GenAI) i vores undervisning og formidling til både studerende og forskere. Siden 2023 har vi gennemført en række webinarer og workshops med fokus på, hvordan GenAI og beslægtede værktøjer kan understøtte den akademiske praksis.

Udviklingen skal ses i lyset af et informationslandskab i hastig forandring. Måden, vi søger, vurderer og anvender information på, har ændret sig markant. Trods denne udvikling mener vi fortsat, at GenAI bør betragtes som et supplement til og ikke en erstatning for de etablerede akademiske søgeværktøjer som Web of Science, Scopus og vores eget online bibliotek, DTU Findit.

Vi justerer løbende vores undervisning i takt med teknologiens udvikling. Vores erfaring er, at GenAI især skaber værdi i de tidlige og sene faser af forskningsprocessen: fra idégenerering og afgrænsning af emner til litteraturgennemgang og måske til slut til sproglig redigering af manuskripter. Værktøjerne kan bidrage med forslag til emneord, pege på relevante publikationer, identificere centrale forskere og institutioner samt indikere tendenser og mulige 'videnshuller' (*gaps in literature*).

Samtidig tydeliggør vi begrænsningerne. GenAI kan ikke stå alene. Det akademiske håndværk forbliver en menneskelig kernekompetence, hvor faglig dømmekraft, metode og kontekstforståelse er afgørende. Jo mere du kender dit emne, desto bedre kan du vurdere GenAI output.

Kritisk tænkning som kernekompetence

En central dimension i bibliotekets undervisning er derfor at styrke den kritiske tænkning. Selv om GenAI kan effektivisere arbejdsprocesser og bidrage til forståelse af komplekse emner, er AI-genereret indhold ikke i sig selv videnskabelig viden.

Vi lægger vægt på, at vores brugere forholder sig kritisk og undersøgende til de svar, de modtager. Sprogmodeller kan stadig generere fejlbehæftet eller *biased* indhold, og selv om

kvaliteten er forbedret, er der behov for systematisk verifikation. Klassiske kompetencer inden for informationssøgning og kildekritik er derfor mere relevante end nogensinde – nu i samspil med evnen til at navigere i et landskab, hvor information i stigende grad præsenteres som færdige svar frem for som henvisninger.

Akademisk integritet og ansvar

Anvendelsen af GenAI må forankres i akademisk integritet. Det indebærer krav om gennemsigtighed, dokumentation og ansvarlighed. Internationale retningslinjer, som eksempelvis Vancouver-reglerne, understreger, at AI-værktøjer ikke kan optræde som forfattere, da de ikke kan tage ansvar for indholdets validitet.

Det fulde ansvar for anvendelsen af AI-genereret indhold ligger derfor hos brugeren. Det kræver både kritisk efterprøvning af output og tydelig dokumentation af, hvordan værktøjerne er anvendt, herunder hvilke prompts der har været brugt i processen.

En ny rolle for bibliotekerne

Generativ AI rummer, med de nødvendige overvejelser, et betydeligt potentiale for at styrke både læring og forskning, især når teknologien anvendes reflekteret og ansvarligt. For FFU-biblioteker indebærer det, at vi også her påtager os rollen med at guide brugerne.

Som bibliotekarer og informationsspecialister er vores opgave at bidrage til en informeret og kritisk anvendelse af teknologien. Det handler ikke blot om at introducere nye værktøjer, men om at integrere dem i en akademisk praksis, hvor de understøtter og ikke erstatter den menneskelige dømmekraft.

2. AI-værktøjer til informationssøgning

Litteratursøgning er en svær disciplin, og de akademiske forlag søsætter i denne tid en lind strøm af bekvemme AI-løsninger, som skal hjælpe brugerne til hurtigt at finde relevant viden. Semantisk søgning begynder så småt at erstatte den klassiske emneordssøgning, og udviklingen peger i retning af mere "brugervenlige" og "intuitive" søgesystemer.

Med licens stiller DTU Bibliotek værktøjerne SciteAI og SilviAI til rådighed for forskerne på DTU.

“ Generativ AI rummer, med de nødvendige overvejelser, et betydeligt potentiale for at styrke både læring og forskning

SciteAI – litteratursøgning

SciteAI blev oprindeligt udviklet med henblik på at inddrage konteksten i de såkaldte citationsøgninger. Hvor en søgning i en traditionel citationsdatabase viser, hvor mange gange en artikel er blevet citeret, viser en søgning i SciteAI, om den senere forskning støtter eller udfordrer en artikels konklusioner og metoder. I dag fungerer platformen dog også som generativ chatbot, hvor brugeren prompter sig til prosasvar baseret på videnskabelig litteratur.

Man kan sige, at det at identificere søgeord og langsomt krabbe sig ind på sit emne er en vigtig del af den læreproces, som litteratursøgning også er – ikke mindst for studerende. Men når man er presset på tid og famler i blinde, ender man måske med at udvælge artikler på må og få uden at have foretaget en egentlig relevansvurdering. SciteAI hjælper en i gang. Vores opgave som bibliotekarere er så at få brugere til at reflektere over og udfordre AI'ernes svar og resultater.

SilviAI – screening af artikler

Hvor SciteAI anvendes til litteratursøgning, er SilviAI et screeningsværktøj, som kan anvendes ved udarbejdelsen af litteratur-reviews.

For især yngre forskere er arbejdet med at vurdere teksters relevans på baggrund af inklusions- og eksklusionskriterier en væsentlig kompetence. Men der udkommer millioner af videnskabelige artikler hvert år, og på et eller andet tidspunkt bliver screeningsarbejdet simpelthen for omfattende. Her er brugen af AI-værktøjer som SilviAI oplagt.

Også her har biblioteket fokus på klassiske dyder som gennemsigtighed og reproducerbarhed. Den litteratur, som SilviAI fodres med, skal være indsamlet med afsæt i god søgepraksis – ellers er man lige vidt. Forskeren skal jo i sidste ende både dokumentere og stå på mål for valg og fravalg undervejs, og jo bedre forståelse, vedkommende har for de grund-

læggende principper for litteratursøgning, desto stærkere bliver reviewet.

3. AI-assisterede services i DTU Findit

DTU Bibliotek har siden begyndelsen af 2024 undersøgt og testet mulighederne for at anvende lokalt implementerede sprogmodeller til at understøtte søgning i onlinebiblioteket DTU Findit. En proces, vi fortsætter. Konkret har initiativet indtil videre resulteret i AI-assisteret søgning og semantisk søgning:

En AI-assistent, der kan understøtte brugerens søgning

Brugeren kan tilvælge assistenten, som hjælper med at identificere, hvilken type søgning der foretages – for eksempel om der søges på et emne, en titel, en forfatter eller en reference – og tilpasser søgningen derefter.

Er der tale om en søgning på for eksempel emne, kan assistenten automatisk udbygge søgningen med synonymer og beslægtede begreber. En lokalt implementeret sprogmodel understøtter funktionerne, som genererer forslag i brugerens søgesituation.

Hvis brugeren har søgt på *"snake bite incidents northern hemisphere"*, udvider assistenten søgningen med alternative termer som *"serpent bite"*, *"venomous bite"*, *"envenomation"* etc.

Denne type udvidelse af søgningen kan hjælpe brugeren med at brede sin søgning ud og få mere dækkende resultater. Samtidig kan det resultere i store resultatsæt. Derfor stiller assisteret søgning krav til, at brugeren nemt og intuitivt kan begrænse søgeresultater ud over de traditionelle filtre og facetter. Et muligt næste skridt i udviklingen af servicen kunne derfor være, at brugeren kan bede assistenten om at indsnævre resultatet, for ek-

DTU Findit

Millions of articles, conference papers, theses, books and more

Other search tools: Web of Science · Scopus · Scite AI · Cabells · more tools

Search query: ("snake bite" OR ophidism OR "venomous bite" OR "serpent bite" OR envenomation OR snakebite) AND (incidents OR cases OR occurrences OR events OR epidemiology OR frequency OR prevalence) AND ("northern hemisphere" OR holarctic OR "north temperate zone" OR "northern latitudes" OR eurasia OR "north america")

Flexible matching ▾ ? Search syntax ▾ Semantic ▾ Advanced ▾

Interpreted as: ("snake bite" OR ophidism OR "venomous bite" OR "serpent bite" OR envenomation OR snakebite) AND (incidents OR cases OR occurrences OR events OR epidemiology OR frequency OR prevalence) AND ("northern hemisphere" OR holarctic OR "north temperate zone" OR "northern latitudes" OR eurasia OR "north america")

Would you like help improving the query?

Yes ←

What is your intention?

Topic search ←

Word variations are added in order to find content with alternative wording. Please double check that the correct words are used.

← AI-assisteret søgning i DTU Findit (skærm-billede).

sempel: "Limit the search result to articles published 2024 onwards".

Semantisk søgning – søgning på betydning i stedet for ord

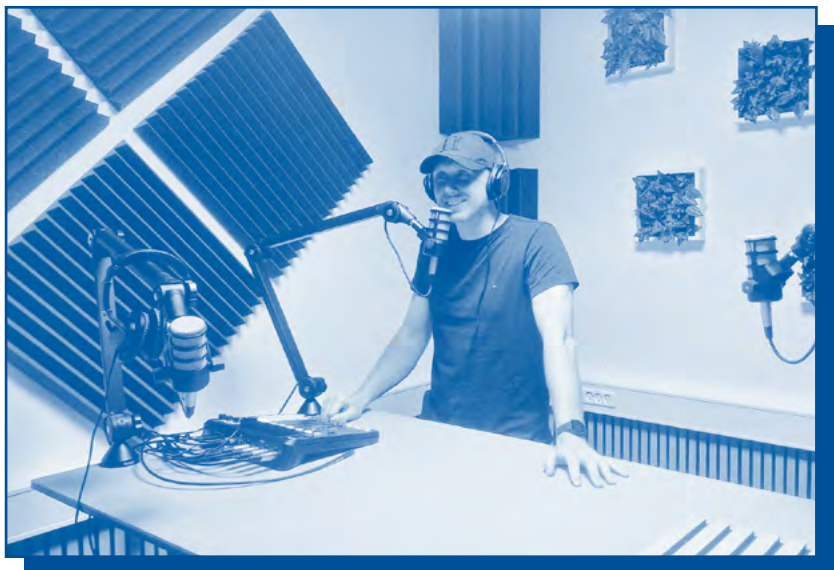
En semantisk søgning indebærer, at der søges på ords betydning frem for kun at matche de konkrete ord, der indgår i søgningen. En sprogmodel (*embedding model*) omdanner ord og tekster til vektorer, som er grundlaget for den semantiske søgning. Vektorer er en række tal, der tilsammen repræsenterer ords betydning, det vil sige tal, som en computer kan arbejde med. I det semantiske rum vil ord, der repræsenterer beslægtede begreber som for eksempel "klassifikation", "emneord", "ontologi" og "systematik", typisk have vekto-

rer, der ligger tæt på hinanden. En søgning på "klassifikation" kan derfor returnere resultater, der ikke indeholder selve termen "klassifikation", men i stedet handler om begreber som for eksempel "emneord" og "systematik".

Et andet eksempel: En semantisk søgning på "*importance of bees*" kan finde artikler som nedenstående, selv om ordet "*importance*" ikke optræder. I stedet indeholder titlen ordet "*Necessity*" og bliver fundet, fordi de to ords betydning ligger tæt på hinanden i det semantiske rum.

Kort sagt: Begrebers position i det semantiske rum afgør, hvilke søgeresultater der findes, og er ikke betinget af de konkrete ord, der indgår i søgning og søgeresultat.

Introduktionen af de to nye AI-assisterede services har været en væsentlig drivkraft i en igangværende revision af brugergrænsefladen

↑ Podcaststudiet i DTU Media Lab. Foto: Sarah Drewsen, DTU Bibliotek

i DTU Findit og arbejdet med at optimere systemet for brugerne fortsætter.

4. Digital medieproduktion og AI

DTU Bibliotek har gennem en årrække opbygget et tilbud med forskellige typer af medieproduktioner for universitetet: video, streaming, podcast, animation med mere. Vi har samlet dette i servicen DTU Media Lab. Her mødes teknologi, kommunikation og læring. Kunstig intelligens har sat en ny dagsorden for de vanlige processer og arbejdsgange. Vi omfavner den teknologiske udvikling og gør AI til en del af vores multimedieværktøjskasse.

AI i værktøjskassen

Mange af de værktøjer, vi allerede bruger, har i lang tid gjort brug af AI i baggrunden. Det er for eksempel undertekster, automatisk billedredigering, fjernelse af objekter eller baggrund, lydforbedring, farveredigering og forskellige automatiseringer blot for at nævne nogle stykker. Mange af disse opgaver bliver nu klaret langt hurtigere og med bedre resultater end for blot få år tilbage.

Vores direkte brug af AI er ofte til opgaver som sparring og hjælp til research, manuskriptudvikling og projektforbereelse. Det er med til at skabe struktur og overblik samt skabe perspektiv i forbindelse med overgangen fra en læringsform til en anden.

Nye muligheder med AI

Generativ AI åbner døren for mange nye og spændende muligheder, der tidligere ville have krævet både dyre produktioner og specialiserede kompetencer. AI-billed- og videogenerering, digitale tvillinger, individuelle læringsforløb og meget mere er nogle af de muligheder, vi udforsker igennem forskellige pilotprojekter for at skabe bedre digitale læringsformater og nye muligheder for DTU.

Etik og moral

Også når det gælder digital medieproduktion, gør vi os løbende tanker om, hvordan vi bruger AI ansvarligt. Uanset hvad AI bidrager med i processen, er vi transparente omkring det og bruger det med omtanke. AI skal ikke erstatte fagligheden i vores arbejde – den skal understøtte den.

#biblioteksblík

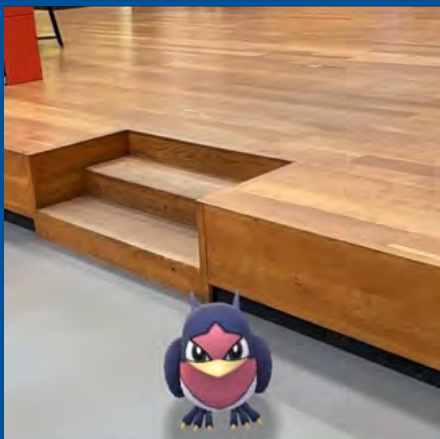

6 1 1

dtulibrary Kaldet alle veteranbil elskere. Her er en skønt og rigt illustreret bog fra 1920: "Automobil - A B C - For Automobil-Eiere og Chauffører"

Som alt andet på Danmarks Tekniske Kulturarv <https://tekniskkulturarv.dk>, kan du hente hele den fine bog, indscannet og digitaliseret.

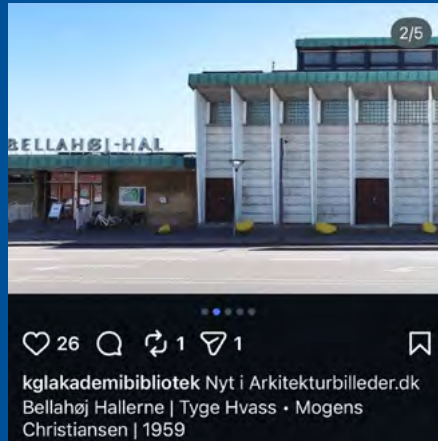
#tekniskkulturarv #TBT #dtubibliotek #dtulibrary #biblioteksblík #digitalisering #degodegamledage #DTUdk #veteranbil #bil #Automobil

33 3 24

dtulibrary Pokémon Go - no need to go to Østerbro, Copenhagen, this weekend. You can make your catch in the library; and probably more Pokémons are hiding om campus - Go!

#dtubibliotek #dtulibrary #biblioteksblík #Pokemon #PokemonGo #DTUdk

26 1 1

kglakademibibliotek Nyt i Arkitekturbilleder.dk
Bellahøj Hallerne | Tyge Hvass • Mogens Christiansen | 1959

48 1 1

roskildeuniversitetsbibliotek 🎉 Kæmpestort tillykke til alle jer, der har fået svar i dag og lige om lidt starter på @roskildeuniversitet ✨

Her på Roskilde Universitetsbibliotek håber vi, I får en fantastisk start på alt det nye!

📖 Vi hepper på jer, og vi står klar, når I skal til at låne bøger, fordybe jer i biblioteksrummet eller har brug for vejledning.

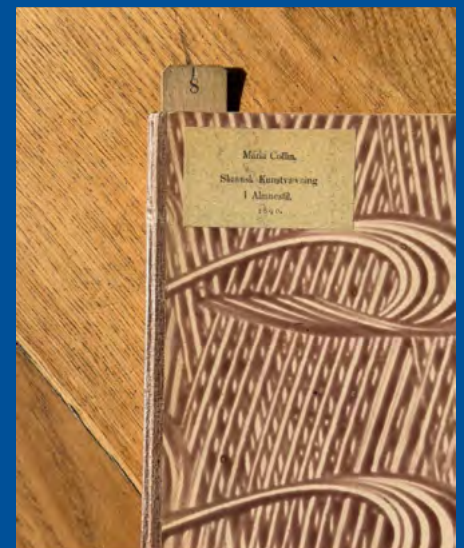
📍 I finder universitetsbiblioteket i bygning 26 (lige ved søen), og via linket i bio 📄 kan I også udforske vores digitale muligheder. Vi har nemlig samlet alt det, man behøver at vide om universitetsbiblioteket som nye studerende 📖

Vi glæder os til at hjælpe jer godt i gang med studiet! 💙

Nyt (gammelt) til veteranbil-elskere, Pokémons på biblioteket, arkitektur, tillykke og almuens kunstvævning.

Hvilke FFU-biblioteker følger du på Instagram?

Brug **#biblioteksblík**, når du søger eller selv poster noget – hvis du vil ses af os.

15 1 1

designmuseum_bibliotek Vi åbner igen på biblioteket tirsdag d. 4 august 📖. Men I skal selvfølgelig ikke snydes for månedens bøger fra samlingens start 💙

I denne sidste officielle sommer måned kigger vi ind i almuens kunstvævning samt grafiske billeder af borddækning i guld og metal 📖📖

#vintagebooks #library #books #biblioteksblík #forståverden #comeandvisit #bibliophile #librariesofinstagram #librarylife #seeyousoon #explore #bookgram #designbibliotek #kommedpåbiblioteket #informationisbeautiful #designmuseumdanmark #bibliotek #librarylove #tilbageblik #alookback

Det tveæggede sværd

AI kan være ekstra brugbart for studerende med særlige behov, men det er også de studerende, som er mest pressede, der lettest kan komme galt afsted. Dermed ligger der en stor og voksende opgave foran os i universitetsbiblioteksverdenen

□ **Ida Lunde Jørgensen**, informations-specialist, ph.d., Det Kgl. Bibliotek, Arts Emdrup, Frederiksberg og Nørre Campus-sektion

Som informationsspecialist på et universitetsbibliotek ser jeg hver dag både de uligheder, AI kan være med til at udligne, men desværre også en bekymrende tendens til at studerende – især de særligt sårbare – mister grebet over deres arbejde og arbejdsproces og kommer på kant med loven.

Dette er blot observationer fra et arbejdsliv, hvor jeg underviser og vejleder studerende i akademisk praksis, informationssøgning samt grundlæggende forståelse og respekt for ophavsret og andres persondata – og hvor de studerendes arbejde og arbejdsproces i stigende grad involverer brug af AI.

På det universitetsbibliotek, hvor jeg har min daglige gang, arbejder vi for, at de studerende på DPU, Danmarks Institut for Pædagogik og Uddannelse, i Emdrup, bliver informationskompetente akademikere. Studerende og måske især de særligt sårbare studerende, er et svært og følsomt emne at skrive noget om, ikke desto mindre er det et område, der ligger mig meget på sinde. For at nå det samme mål, skal vi ikke nødvendigvis gøre præcist det samme for alle. Vores klassiske til-

gang har været at tage ud som undervisere på de forskellige studier og vejlede fra skranken og igennem lidt mere formelle 'book en bibliotekar'-møder. Men i de seneste år har mine kollegaer og jeg styrket det relationelle arbejde. Det har vi gjort igennem et øget fokus på blødere 'mellemformer' såsom studiecafeer og specialeklubber, hvor der er bedre tid, og samværet er mere uformelt.

Fleksible rammer

Derudover er vi begyndt at arbejde mere med inspiration fra Universelt Design for Læring, som har fokus på at skabe undervisningsformer og undervisningsmateriale, der i højere grad tilbyder fleksible rammer for læring. Tag ikke fejl – det informationsfaglige er stadig målet – men vi har i stigende grad fokus på at skabe inkluderende rammer, hvor de studerende oplever *sense of belonging*: følelsen af at høre til. Det er min oplevelse, at dette relationsarbejde, hvor vi ofte lærer de studerendes navne at kende og arbejder for at skabe den tryghed, der skal til for, at de studerende i højere grad føler, at de kan komme til os og bede om hjælp, giver tifoldigt igen. Hvis de studerende er trygge i bibliotekets rammer, bliver de ikke bare bevidste om alt det, vi kan hjælpe dem med – de føler sig trygge nok til at gøre mere fuldstændigt brug af det. Og vi kommer arbejdsmæssigt bedre på forkant med nogle af de problemer, de studerende ellers let kan ende i.

Der ligger et stort arbejde i at støtte de studerende i akademisk forsvarlig brug af AI, og som eksemplerne fra dette indspark viser, er det vigtigt, at vi som universitetsbibliotekspersonale er til stede for de studerende.

Den gode nyhed

En generel AI, som for eksempel ChatGPT, kan fungere som en sparringpartner på linje med en velmenende, men også en anelse påståelig, onkel. Det er ikke alle studerende, som har den slags geskæftige sparringspartnere. Det betyder bestemt ikke, at man kan tage sparringen for pålydende, men den reflekterede studerende kan bruge AI til at tænke 'opad'.

Hvis man kigger på Aarhus Universitets deklarationsformular – den formular, de studerende skal bruge for at deklarere deres brug af AI – får man en idé om nogle af de mange måder, hvorpå AI kan bruges. Det kan eksempelvis være som sparringspartner til ens problemformulering, sparring på teori- og metodevalg, feedback og omformulering af tekst, til at få forslag til struktur og tekst, til – indledende – at blive klogere på et emne eller komme i gang med sin informationssøgning ved for eksempel at få forslag til emneord, man kan begynde med at søge på, indtil man bliver klogere på sit emne.

Et tveægget sværd

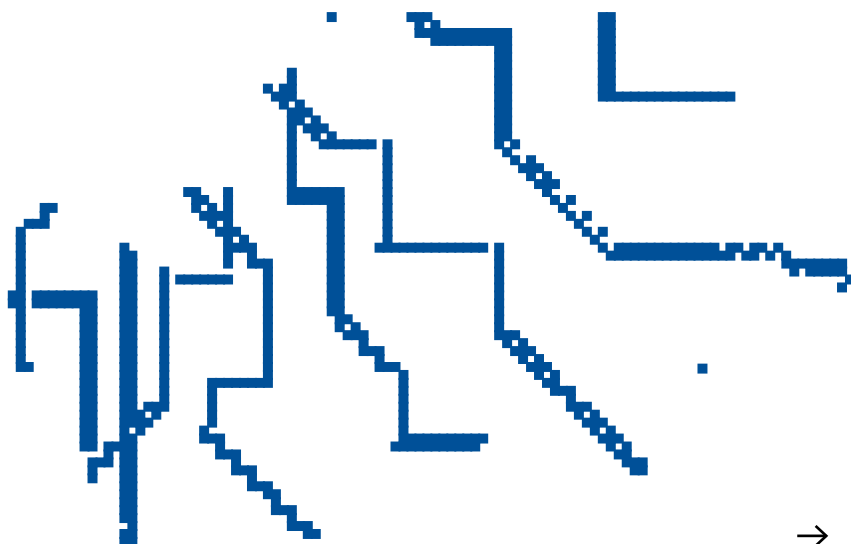
Over de seneste tre år har jeg observeret, hvordan AI kan være ekstra hjælpsomt for studerende med særlige behov. Læser man for eksempel langsommere, som nogle dyslektikere gør, kan det være en hjælp at få AI til at lave et resumé af en tekst. Selv om de fleste studerende vil kunne have glæde af et resumé for at skabe overblik og måske få en overfladisk forståelse af en tekst, inden man kaster sig ind i nærlæsningen, er fordelene umiddelbart størst for den studerende, for hvem arbejdsbyrden ved at generere et sådant resumé er størst. Jeg ved, at flere studerende bruger AI-tjenesten Google NotebookLM eller lignende AI-værktøjer på nettet til at generere resumeer eller små podcasts, man kan høre. Og det er her problemerne for alvor begynder, for det er i udgangspunktet en krænkelse af andres ophavsret.

En anden udfordring, jeg har set i flere varianter, er, at studerende, ofte i 11. time, bruger et AI-værktøj til at afkorte deres tekster. Det kan fungere fint, hvis man tager et mindre afsnit – et par linjer, man selv har skrevet – og beder om forslag til en kortere og mere præcis formulering. Udfordringen opstår, når studerende indsætter alt for store tekststykker og dermed mister overblikket over, hvad der er ændret i den oprindelige tekst. I et grellere tilfælde havde en studerende bedt en AI-tjeneste om at afkorte det meste af sin opgave i ét hug. Den studerende havde godt nok, efter eget udsagn, bedt AI-tjenesten om at bevare tekstens citater, men AI-værktøjer er ikke altid til at stole på – og den genererede tekst havde

omformuleret, afkortet og ændret i både citater og centrale pointer, som nu ikke længere stemte overens med de oprindelige tekster. Dette ville selvsagt være blevet opdaget af en studerende, som havde nærlæst teksten – og de oprindelige tekster – og havde dobbelttjekket referencerne. Det er akademisk rettidig omhu. Men det er min erfaring, at netop de studerende, som er mest pressede, hvilket indimellem også er de studerende, som er mest sårbare – både er dem, som kan få størst glæde af AI, men omvendt også er dem, som lettest kan komme galt afsted.

I et tredje eksempel havde en studerende indsat store tekstmængder fra sine interviews med persondata ind i en AI-tjeneste, som blev brugt til at kode og analysere interviewet. Problemet er, at persondata ikke må deles på den måde, men skal opbevares og behandles i et sikkert miljø, som stemmer overens med graden af persondataenes følsomhed. Man må altså ikke indsætte persondata i en tilfældig AI. Mig bekendt findes der kun ét miljø, som studerende via deres WAYF (Where Are You From – et forbindelsesled mellem en studerendes login på deres uddannelsesinstitution og eksterne web-tjenester, *red.*) har adgang til, og hvor de sikkert kan arbejde med AI og per-

De studerendes omfattende brug af AI udfordrer os, fordi det kræver mere tid, tryghed og tillid fra de studerende at lukke os ind i deres opgaveproces og komme til os med de svære spørgsmål

“ Der ligger en stor og voksende opgave foran os i universitetsbiblioteksverdenen med at skabe en rød tråd mellem de klassiske akademiske dyder og informationskompetent brug af AI

sondata, for eksempel ved at få AI-tjenesten Transcriber til at transskribere deres interviews. Dette kan de gøre på Deic Interactive HPC også kaldet 'UCloud' (<https://cloud.sdu.dk/app/login>), fordi det er et særligt sikret miljø, udviklet til den danske universitetssektor, hvor dataene ikke forlader miljøet under behandlingen.

Hvad betyder det for os?

Et af universitetsbibliotekets fremmeste opgaver er at undervise og vejlede i akademisk praksis. Mine kollegaer og jeg lærer hver dag de studerende at finde passende og akademiske kilder til deres opgaver, udøve kritisk kildebevidsthed og respektere andres ophavsret blandt andet ved at citere og referere præcist og finde rundt i, hvad man må (og ikke må) dele og kopiere. I stigende grad underviser vi også i god datapraksis, som ”handler om at indsamle, opbevare og håndtere de indsamlede data på en organiseret, fagligt funderet, etisk og lovlig måde”, som mine kolleger og jeg har skrevet om på hjemmesiden *God datapraksis - for studerende* fra 2026. De studerende er i modsætning til ansatte på universitetet mere sårbare i spørgsmål omkring persondata, da de som selvstændige databehandlere ikke på samme måde som forskere for eksempel kan søge rådgivning hos universitetets jurister og forskerstøtte.

Biblioteket er et af de steder, de studerende kan få vejledning, men vores kurser er frivillige, og de studerendes omfattende brug af AI udfordrer os, fordi det kræver mere tid, tryghed og tillid fra de studerende at lukke os ind i deres opgaveproces og komme til os med de svære spørgsmål – og i det hele taget vide, hvad man skal spørge om. Det kræver, at vi, ud over tiden til at forklare de grundlæggende spilleregler for akademisk praksis, og hvordan man finder kilder til sin opgave, nu også får tid til at forklare disse i en AI-kontekst. Vi kan

ikke spare på det første; for at forstå, hvorfor man ikke 'bare' kan bede en AI-tjeneste om at forkorte ens tekst eller få en AI-tjeneste til at analysere sine interviews, er man nødt til at forstå de mere grundlæggende dele af akademisk redelighed. Det gælder selvfølgelig alle studerende, men arbejdet kræver særlig omtanke i forhold til de studerende, for hvem det at lære de basale akademiske færdigheder kræver en større indsats.

En stor og voksende opgave

Der kan være mange forskellige sårbarheder på spil for studerende, som ikke betyder, at de studerende er mindre dygtige, blot at vores tilgange skal tage højde for de uligheder og forskelligheder, der er. Det kan være forskelle i, i hvor høj grad den studerende allerede har kendskab til den akademiske verden, handicap og diagnoser, noget i den studerendes livssituation – det kunne være en hjernerystelse, der kræver lidt ekstra ro og tid til forklaring. Det kræver en nysgerrighed på diversiteten af vores studerende og stiller krav til vores formidlings- og relationskompetence. En fleksibel tilgang antager, at alle ankommer med forskellige forudsætninger – og de studerendes omfattende brug af AI – øger kun behovet for, at vi er nærværende og skruer op for vores interesse i, hvordan AI som redskab kan bruges på en akademisk forsvarlig måde og spiller sammen med de informationskompetencer, vi skal støtte.

Der ligger således en stor og voksende opgave foran os i universitetsbiblioteksverdenen med at træne de studerende i akademisk praksis og skabe en rød tråd mellem de klassiske akademiske dyder og informationskompetent brug af AI. Det arbejde vil være godt givet ud – da vi ikke kun vil få mere informationskompetente akademikere – men også nogle kandidater, som bedre kan begå sig på et arbejdsmarked, der i stigende grad vil gøre brug af AI.

 God datapraksis - for studerende.
(2026). AU Library.
Hentet 29. juni fra
<https://library.au.dk/studerende/god-datapraksis>

DFFU årsmøde 1.-2. oktober 2026

– 'Når AI bliver hverdag'

AI er ikke længere noget nyt og særligt. Det er blevet en del af vores systemer, søgeprocesser, undervisning, forskningspraksis og vores hverdag. Dermed er AI noget, vi som FFU-biblioteker må leve med, forholde os til og vedvarende blive klogere på.

Det gør vi sammen på årsmødet, hvor der blandt andet vil være oplæg under overskrifter som 'AI, viden og fremtidens biblioteker', 'Studenterperspektiver på fremtidens biblioteker' og 'AI og eksaminer' samt en række oplæg fra leverandører som Nexbib, EBSCO og MDPI.

Vores mål er at komme tættere på de spørgsmål, der allerede fylder i hverdagen: Hvad må vi, hvad bør vi, hvad gør vi, og hvordan kan vi og vores brugere anvende AI kritisk, ansvarligt og meningsfuldt?

Umiddelbart efter årsmødets anden dag afholdes der desuden **generalforsamling i Danske Fag-, Forsknings- og Uddannelsesbiblioteker**. Det er torsdag den 1. oktober 2026 kl. 16.00-17.40 på Comwell Kolding.

Tilmeld dig årsmødet på dfdf.dk

Aktivér dit kontingentfrie personlige DFFU-medlemskab

– og vær med til at præge DFFU indefra

Vidste du, at du som ansat i et FFU-bibliotek kan gøre din stemme gældende i DFFU?

Du har nemlig mulighed for at aktivere et kontingentfrit personligt medlemskab, når din arbejdsplads er medlem af DFFU.

Med et aktiveret, kontingentfrit personligt medlemskab kan du få direkte indflydelse på, hvem der vælges til vores forskellige bestyrelser, og indflydelse på de beslutninger, der træffes i foreningen. Du er på den måde med til at forme retningen for vores forening.

Et kontingentfrit, personligt medlemskab er således en helt central mekanisme for medlemsdemokratiet i DFFU, og så tager det kun få sekunder at aktivere.

Når du har aktiveret dit kontingentfrie, personlige medlemskab, vil du løbende få mulighed for at gøre din stemme gældende: via online afstemninger, ved fremmøde på generalforsamlinger eller gennem fuldmagt, hvis du ikke selv kan være til stede. Med andre ord: Din stemme kommer til at gøre en forskel.

Du kan aktivere dit kontingentfrie personlige medlemskab ved at sende en mail til DFFUs sekretariat sekretariat@dfdf.dk med information om navn, ansættelsessted samt din mailadresse hos medlemsbiblioteket. Det er helt gratis.

DFFU-bestyrelsen

Hurtigt, langsomt og AI

Hvad sker der, når samfundet konstant kalder på det hurtige, og samtidig kræver, at det hurtige skal være rationelt?

□ **Michael Christian Andersen og Muhamed Fajkovic**, informationsspecialister ved Københavns Universitetsbibliotek, Det Kgl. Bibliotek

Vi er alle tidens undersætter og det i en sådan grad, at selv vores måde at tænke på har en tidsdimension. Via tidsmetaforer beskriver vi vores hverdagslige oplevelser: 'Det tager lige to sekunder', eller 'Det tog en evighed' – udsagn, der ikke er udtryk for objektive tidsmålinger, men vores subjektive opfattelser af varigheden af noget i forhold til vores forventninger, tålmodighed, resultater osv. I bogen *At tænke - hurtigt og langsomt*¹, anvender psykolog Daniel Kahneman disse to modsætningsfulde adjektiver til at beskrive to forskellige (og nødvendige) måder, vi mennesker tænker på: enten instinktivt/følelsesmæssigt/hurtigt eller rationelt/logisk/langsomt. Men hvad sker der, når samfundet konstant kalder på det hurtige, men samtidig kræver, at det hurtige skal være rationelt?

I vores netop udkomne artikel, *Slowing Down or Speeding Up? Reflections on AI and Slow*

*Librarianship*², reflekterer vi over tiden som koncept i konteksten af AI og informations-søgning. Vi er især interesserede i at undersøge, hvordan tiden ofte anvendes som argument for anvendelse af AI på bekostning af andre aspekter i en litteratursøgningsproces. Vi ser det som en del af en større, neoliberal tendens i forbrugersamfundet, hvor tiden betragtes som en vare, man er i besiddelse af, og hvor det handler om at bruge tiden effektivt – og hvor effektivitet forstås som umiddelbart resultatgivende – som noget, der sparer os tid. Dermed ender vi ofte i en tautologisk kortslutning: Vi skal løbe hurtigere for at spare tid, for at kunne løbe endnu hurtigere for at ... Men hvad der i virkeligheden gives køb på (eller mistes), når man har et sådant fokus, er, som sociologen Barbara Adam skriver³, ikke altid klart.

Alt handler ikke om tid

I artiklen argumenterer vi for at trække behovet for at effektivisere tiden ud af informations-søgningsprocesser og søger inspiration i *Slow*-bevægelsen, der havde sin *heyday* i midten af 2010'erne (hovedsageligt i forhold til fødevarerkonsumption, men også inden for informations-søgning). I *Slow*-bevægelsen antages mindfulness ofte for at være den over-

ordnede pointe, som lidt hurtigt kan oversættes til det *at være til stede* i handlinger. Selv om det – *at være til stede* – er en rumlig metafor, så har det i høj grad et tidsligt aspekt, for det kræver tid at være til stede. *Slow* udtrykte således en specifik form for mindfulness, hvor det at være langsom ikke var et problem, men en kvalitet i sig selv.

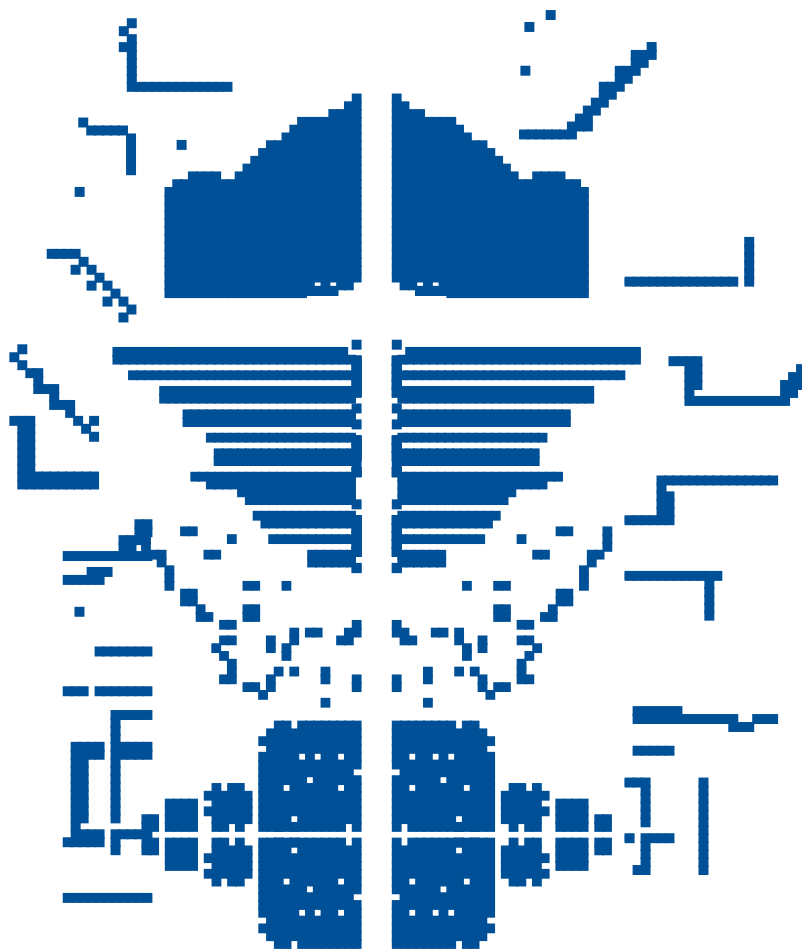
Hvis en proces, som for eksempel litteratursøgning, består af komponenter såsom kvalitet og gennemskuelighed, men også refleksiv og iterativ læring, så kan argumentet for brugen af AI-værktøjer ikke alene være, at 'Det går så hurtigt'. I artiklen skitserer vi således, hvordan vi i vores arbejde med biblioteksundervisning på Københavns Universitet forsøger at fjerne det tidslige aspekt ved brugen af AI og i stedet gøre anvendelsen af AI (hvis man som studerende gerne vil anvende det) til en bevidst proces præget af en kritisk tilgang, hvor det at spare tid ikke er alfa og omega. Vi skriver:

"Artiklen peger på de farer, der kan være forbundet med en stiltiende accept – uden en grundig diskussion – af det tidsbesparende argument som en af de væsentligste grunde til at integrere AI i alle aspekter af vores liv generelt samt i vores biblioteksundervisning specifikt. Som en potentiel løsning foreslår vi at implementere og benytte '*slow librarianship*'-principperne, der fordrer en *mindful* tilgang til litteratursøgning og understøtter en kritisk tilgang hos studerende, når de anvender AI."²

Som med AI som med heste

Ideen til artiklen kom netop, fordi vi, i en ledig stund, på en informationsvidenskabskonference, hvor AI figurerede i ni ud af ti oplæg, kom til at dele betragtninger om, hvordan folk konstant italesætter tiden, når de skal legitimere brugen af generativ-AI modeller. Udtalelser såsom 'Jeg spurgte bare ChatGPT' eller 'Så gjorde ChatGPT det på ingen tid', (men også irritation, når ChatGPT er langsom, på internettet ofte udtrykt som: 'Min ChatGPT *lagger* ...'), udtrykker alle den inhærente sammenhæng, der er kommet mellem en idé om en mere effektiv brug af tid og AI. Det vil vi gerne sætte spørgsmålstegn ved, og vi er muligvis ikke alene om at gå rundt med disse tanker.

Udgivelsen af vores artikel havde således et sjovt efterspil: Vi kom i kontakt med nogle af vores amerikanske kollegaer, hvor vi morede os over den tilfældighed, at de havde afholdt en paneldiskussion⁴, hvis titel var næsten identisk med vores artikels. Måske er det et tegn på, at en mere kritisk og reflekterende tilgang til AI er på vej – og det kan vi kun håbe på, for som forfatteren Ursula K. Le

Guin skriver i sin postapokalyptiske science fiction-roman *Always Coming Home* fra 1985:

If you don't teach machines and horses to do what you want in their way, they'll teach you to do what they want in your way.

Slutnoter

- 1) Kahneman, Daniel. 2011. *Thinking, Fast and Slow*. Farrar, Straus and Giroux.
- 2) Andersen, Michael Chritian, og Muhamed Fajkovic. 2026. "Slowing Down or Speeding Up? Reflections on AI and Slow Librarianship". *Journal of Education for Library and Information Science* 67 (3): 288–94. <https://doi.org/10.3138/jelis-2025-0054>.
- 3) Adam, Barbara. 2004. *Time*. Key Concepts. Polity.
- 4) Makula, Amanda, Meredith Farkas, og Heather Sardis. 2026. *Slowing Down or Speeding Up? AI & Slow Librarianship in Academic Libraries*. https://digital.sandiego.edu/library_facpub/43/.

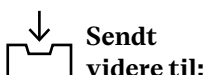
Stafetten

– fra min stol

Sendt
videre fra:

Inge Kongsgaard Hansen, bibliotekar, Det Kongelige Akademi

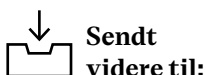
Sendt
videre til:

Grethe Røndal Christensen, bibliotekar og billedredaktør, Louisiana Museum of Modern Art, Bibliotek, Arkiv og Fotoarkiv.

I Bibliotek, Arkiv og Fotoarkiv på Louisiana Museum er vi her op til sommerferien glade for, at layoutet til den næste Louisiana Revy om den kvindelige surrealist Remedios Varo lige er blevet låst. Det sidste år er blandt mange andre opgaver gået med at skaffe og rettighedsclare 112 værkfotos, reference- og biografifotos til revyen. Indhentning af litterært materiale og fotos, der skal vises i selve udstillingen, er stadig ikke på plads, men der er et par uger til ferie-start, så mon ikke det lykkes inden! Det er en spændende proces at starte arbejdet med en ny udstilling op, og det er altid en lettelse, når alt materialet endelig er hjemme, og man kan se resultatet i form af kataloget/revyen.

Næste projekt, som vi skal i gang med efter ferien, er fotoindhentning til Martin Kippenberger-udstilling og -katalog. Når fotoarbejdet ligger stille, er der tid til at bestille bøger hjem til biblioteket og til litteraturresearch til kommende udstillinger samt registrere og sætte udstillingskataloger og kunstbøger, som vi modtager fra moderne kunstmuseer rundt om i verden, på plads.

Lige nu køber jeg desuden bøger hjem i en lind strøm om emnet SØVN til en udstilling i 2027. Arkivering og metadatering af billeder og dokumenter i vores fotoarkiv og historiske arkiv fylder også en del disse år, og vi forsøger at optimere processen i vores team, som foruden min stilling består af en fotograf/billedkoordinator, en fotoarkivar, en historiker/arkivar og en studentermedhjælper.

Sendt
videre til:

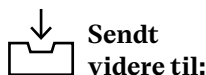
Jette Bahnson, informationsspecialist, Det Kgl. Bibliotek, Fysisk Pligtaflevering, Katalog

På vej gennem det sommertomme bibliotek passerer jeg de håndskrevne protokoller til de historiske samlinger, som vi forvalter i Katalog-teamet. Det er længe siden, samlingerne blev registreret med pen og blæk, men vores

registrering og tilgængeliggørelse af materialer fortsætter ligesom Pligtafleveringen, der har fungeret siden 1697. I Katalog retter vi op på poster i biblioteksbasen og strekkoder materialer på vej til læsesal eller udlån. Er data gået tabt, eller har magasinpersonalet brug for hjælp til lokalisering af materiale, bruger vi stadig de gamle protokoller.

Jeg starter dagen med at besvare henvendelser til os. En bruger får hjælp til Digitization on Demand, den fine brugerdrevne ordning, som supplerer vores egne digitaliseringsprojekter. Som altid er der mails med tilbud om donation. Det Kgl. Bibliotek dukker op i mange menneskers tanker, når der bliver ryddet op i bogsamlinger. Ofte siger vi nej tak, men sommetider udfylder en donation et lille hul i samlingen.

Spørgsmål om bibliografiske data og proveniens er også almindelige. I materialemængderne gemmer sig stadig del-samlinger, som kun er sparsomt registreret i biblioteksbasen. Lige nu er vi i gang med flere registreringsprojekter, blandt andet en unikasamling af 400 års kongelige forordninger og personalia. Det er et fagligt spændende projekt, som rummer den ekstra tilfredsstillelse, at flere lånere nu har fået øje på samlingen. Det sommerstille kontor egner sig perfekt til projektarbejde resten af dagen.

Sendt
videre til:

Cecilie Møldrup Pedersen, informationsspecialist, Polarbiblioteket

Denne uge er speciel, fordi jeg, ved siden af mine faste vagter i Polarbiblioteket, også deltager virtuelt i konferencen Polar Libraries Colloquy, som denne uge finder sted i Ohio. Det gør, at jeg har min almindelige arbejdsdag på biblioteket mellem 9-15 og derefter kommer hjem og deltager virtuelt i konferencen fra klokken 16 til 20.

I Polarbiblioteket er roen ved at indfinde sig, efter vores studerende er gået på sommerferie.

Jeg bruger derfor primært min tid på at få katalogiseret en masse nye bøger og arbejde sammen med Arktisk Institut på at få lavet en udstilling til Rigshospitalets bibliotek, som skal op i september. Udstillingen handler om politisk oprør og protest i Grønland i 1970'erne, og blandt andet skal bibliotekets plakatsamling bruges. Vi bruger meget tid på at skrive skiltetekster og finde de rette ord.

Den virtuelle konference er meget inspirerende. Der er oplæg om afkolonisering af samlinger, trends i polarbibliometri og mit eget oplæg om Polarbibliotekets værtskab for en Polarbibliotekskonference i 2028. Ugen er meget givende, men jeg glæder mig også til at tage den mere med ro i næste uge og få sat en masse bøger på plads på hylderne. Det trænger.

Stafetten

Stafetten bliver sendt rundt mellem kolleger i sektoren, der skriver en lille tekst om, hvad der optager dem her og nu – om arbejdsopgaver, udfordringer, glæder, bekymringer, nye initiativer, gamle vaner og meget mere.